

Açık Veri Yerel Yönetimler İçin Yeni Bir Katılım Aracı mı?

Açık veri gün geçtikçe daha fazla aşına olduğumuz bir kavram. Karar alma yöntemleri için hem yurttaşlar olarak bizlerin hem de karar alıcıların önünde yeni ve uzun bir yol var. Yerel yönetimler kent sakinleri ve yetkililerin bu yola şekil vermesi için etkili bir mecra olabilir.

Fatmanur Tanyeri* – Cavit Can Pektezel**

*Araştırmacı, İstanbul İstatistik Ofisi

**Araştırmacı, İstanbul İstatistik Ofisi

Son birkaç yıldır “veri” ile ilgili kavramlar hayatın her alanına dâhil olmaya başladı. Konuyla en ilgisiz insanlar arasında bile makine öğrenmesi, nöral ağlar, veri madenciliği, Python, korelasyon, büyük veri, bilişsel öğrenme, veri görselleştirme, blokzincir vb. veri işleme araç ve yöntemlerinin bir veya birkaçını duymayan kalmamıştır.

Bilgisayar teknolojilerinin hız kesmeden gelişimi, geçtiğimiz on yılda veri depolama, veri transferi ve veri işleme kapasitelerini tarihte görülmemiş bir seviyeye yükseltti. Bu değişimlerin kendini somut alanda hissettirmesi, Forbes 100 ve Fortune 500 gibi “en değerli şirketler” listelerinde veri ile çalışan şirketlerin yüksek bir ivmeyle üst sıralara taşınması ile oldu. Öyle ki, İngiliz matematikçi ve veri bilimci Clive R. Humby’nin 2006 yılına tarihlenen ünlü “Veri, yeni çağın petrolüdür.” sözü, günümüze gelindiğinde yerini “Artık her türden iş, bir veri işidir. Dolayısıyla her şirketin iyi bir veri stratejisine ihtiyacı vardır.”¹ mantalitesine bıraktı. Geleneksel bir endüstri firması olan Rolls Royce’un, ürettiği uçak

motorlarına yerleştirdiği minik sensörler yardımıyla binlerce motoru anlık olarak takip ederek hedeflediği bakım ve arıza süresi tahminleri, bu mantalite değişimi için iyi örneklerden biri. Bu akıl almaz dönüşüm, bize veriyi daha fazla tanımamız gerektiğini gösteriyor.

Veri, bir şeyin özelliği veya karakteristiğine dair gözlem yoluyla nicel veya nitel olarak elde edilen değerler bütünü. *Data* kelimesinin öncülü *datum* (verildi/verilen/verilmiş olan), Latince *dare* (vermek) kökünden türedi. İngilizce’de *data* kelimesinin kullanımının başlangıcı 1640’lara uzanıyor. Dile bildiğimiz anlamda 1946 yılında (iletilebilir ve depolanabilir bilgisayar değeri olarak) yerleşir. Gelişen veri depolama ve veri işleme teknolojileriyle beraber verinin kapsamı da değişti. Veri artık Excel hücrelerindeki basit girdilerden daha fazlası. Videodan ses kaydına, emoji kullanımından duygu durumumuza kadar her şey verinin kapsamına giriyor. Fakat bu yazının konusu, teknik kavramlardan farklı olarak verinin politik ve sosyal tezahürlerinden biri olan “açık veri” kavramı olacak.

Açık veri, verinin ücretsiz özgürce kullanımına ve dağıtımına olanak tanınmasıdır. Açık veri iki temel özelliği var: Bunlardan ilki resmi olarak açık veri olmasıdır. Resmi olarak açık veri ifadesi, verinin kamu verisi olmasını ya da kısıtlı bir kısmının özel kullanım kurallarına sahip olmasını ifade eder. İkinci önemli unsur ise bu verinin teknik olarak okunabilir ve telif hakkı olmadan şifresiz ve güvenlik sınırı olmadan kullanılabilmesidir.²

Bir verinin açık veri olabilmesi için belirli özellikleri içinde barındırması gerekiyor:³

- Gizlilik, güvenlik sınırlamalarına tabi olmayan veridir.
- Derlenerek değil, olabildiğince en ham haliyle paylaşımına açılmalıdır.
- Güncel veriyi içermelidir.
- Farklı amaçlarda değerlendirilmek üzere farklı gruplara sunulmuş veridir.
- Analiz yapmaya uygun formatta paylaşılmalıdır.
- Hiçbir gruba ayrıcalık tanımadan herkese açık olmalıdır.

- Hiçbir kuruluşun denetiminde olmaksızın kullanılabilir nitelikte olmalıdır.
- Herhangi bir telif hakkı, patent, ticari marka veya ticari gizlilik yönetmeliğine tabi değildir.

Türkiye’de yeni gelişmekte olan açık veri kavramının dünyadaki fikri zeminini sosyolog Robert King Merton’ın öne sürdüğü “Bilimsel araştırmaların ücretsiz erişime sahip olması” gerekliliği oluşturuyor. Merton, araştırmaların kamu yararı için ücretsiz olarak paylaşılması gerektiğini savunur. 2007 yılında bir grup araştırmacı da açık veri üzerine çalışmalar yaparak ürün ve yazılımların internet yoluyla ücretsiz ve görünür olması gerektiğini ifade eder.⁴ G20 gündemine de alınan bu konuda 2014 yılında devletin verilerinin şeffaf olması esasına dayanarak G20 Yolsuzluk Karşıtı Açık Veri Prensipleri (Anti-Corruption Working Group- ACWG) tartışılır ve yolsuzluğa karşı mücadelede kamunun şeffaflığını sağlamanın önemli bir unsuru olarak verinin açık veri olması gerektiği belirtilir.⁵ Dünyada birçok kamu kuruluşu, ülke ve kent düzeyinde verilerini açık veri formatında sunmakta. Ülke düzeyinde devletler tarım, balıkçılık, ekonomi, eğitim, kültür, spor, çevre, sağlık, demografi, bilim, teknoloji ve ulaşım gibi alanlarda veri setlerini açık veri şeklinde paylaşırken; yerel yönetimler ise ekonomi, kültür, demografi, gıda, barınma, çevre, suya erişim, istihdam, planlama gibi alanlarda çalışmalarını paylaşmaktalar.

Verilerin izlenmesi, yerel yönetimlerin yürüttüğü faaliyetleri objektif bir şekilde değerlendirilmeye imkân veriyor. Öte yandan açık veri sayesinde kurumlar da yaptıkları çalışmaları doğru bir şekilde anlatma fırsatı yakalıyorlar. Verilerin kamuya açılması yoluyla vatandaşlar da, hayata geçirilen uygulamaların sonuçlarını görme imkânına sahip oluyor. Vatandaş ile kurum arasındaki güven ortamını sağlayacak yollardan biri de bu. Vatandaşın yerel yönetimi gözlemleyebilme imkânı, yürürlüğe geçirilen uygulamaları otomatik olarak hesap sorulabilir bir konuma getirerek yerel yönetimleri de verimlilik açısından gelişmeye zorluyor kullanıcıya ham veriyi kullanma imkânı veren açık veri uygulaması sayesinde mevcut veri setleri, online uygulamalar oluşturmak veya

girişimcilik faaliyetlerinde bulunmak üzere kullanılabilir. Açık veri uygulamasının sağladığı imkânlardan biri de yerel yönetimlerle farklı kurumların bir arada çalışabilmesine zemin hazırlaması. Böylece veri, onu sadece üreten/toplayan kurum açısından değerlendirilmeye mahkum kalmadan, akademi, özel sektör ya da sivil toplum örgütlerinin faydalanabileceği ve yerel yönetimlerle birlikte iş yürütebileceği formatta paylaşılmış olur.

Uluslararası Açık Toplum Vakfı’nın 2013 yılından beri hazırladığı Küresel Açık Veri Endeksi ülkelerin hava kalitesi, arazi sahipliği, hava durumu tahmini, hükümet harcamaları gibi göstergelerinin mevcut olup olmadığı ve bu göstergelerin açık veri olup olmadığını sorguluyor. Bu sonuçlara göre 2016 yılında Türkiye’nin yeri 94 ülke içerisinde 47. sıradaydı.⁶ Türkiye’de açık veri kavramı yeni yeni gelişen bir alan. Günümüzde TÜİK, TÜBİTAK ve belli başlı bakanlık, müdürlükler gibi resmî kurumlar tarafından açık veri paylaşılıyor. Hem ülkeler hem de yerel yönetimler için açık veri tüm dünyada daha da önemli hâle geldi. Türkiye’de resmi kurumların haricinde, son zamanlarda bazı dernek ve platformlar da açık veri üzerine çalışmalar yapmaya başladı. Türkiye Açık Kaynak Platformu faaliyetlerini açık kaynak yazılım kültürünü geliştirmek üzere sürdürüyor.⁷ Hedefleriye Türkiye’de yüksek kapasiteli bir açık veri ekosistemiyle yaptıkları çalışmaları yaygınlaştırarak etkin bir topluluk oluşturmak.⁸ İzlemedeyiz Derneği veri temelli sosyal yayıncılık faaliyetleri yürüterek Türkiye’nin veri tabanlı yönetim kapasitesini geliştirmeyi amaçlıyor.⁹ Veri Okuryazarlığı Derneği de, açık veri, veri gazeteciliği ve veri şeffaflığı gibi alanların Türkiye’de bilinirliğini arttırmaya çalışıyor.¹⁰

İstanbul Planlama Ajansı’na bağlı 4 birimden biri olan İstanbul İstatistik Ofisi olarak biz de, İstanbul özelinde yerel yönetim dâhilinde üretilen birincil ve diğer resmi kurumların yayınladığı ikincil kaynaklardan verileri derleyip analiz ederek karar alma mekânizmalarına veriye dayalı yönetim imkânı sunma konusunda destek sunmaya başladık. İstanbul İstatistik Ofisi olarak verilerimizi paylaşarak İstanbul’un kentsel yönetime katılımını sağlamayı,

yerel yönetim ve vatandaş ilişkisini güçlü tutmayı, kentsel sorunları paylaşılacak politikalar üzerine İstanbullu ile birlikte düşünmeyi hedefliyoruz. Dikkat ettiğimiz hususlardan biri de paytığımız verilerin toplumun tüm kesimleri tarafından anlaşılabilmesi için verilerin okunabilir olması. Bunun için araştırmalara dair veri görselleştirmeler yaparak tüm İstanbul’un okunur ve anlaşılır bilgi edinmesini sağlamaya çalışıyoruz.

Notlar:

- 1 Marr, B. (2017). Data Strategy: How to Profit from a World of Big Data, Analytics and the Internet of Things. London: Kogan Page.
- 2 Open Government Data Toolkit. (2019). Open Data Essentials. World Bank Group: <http://opendatatoolkit.worldbank.org/en/essentials.html> adresinden alındı
- 3 Open Government Data Principles . (2007, Aralık). https://public.resource.org/8_principles.html adresinden alındı
- 4 Bode, A. (2013, Nisan 4). Open Data: A History. Data.gov: <https://www.data.gov/blog/open-data-history#:~:text=While%20the%20term%20%E2%80%9Copen%20data,freely%20for%20the%20common%20good> adresinden alındı.
- 5 G20 Anti Corruption Working Group. (2014). Accountability Report - June 2014. World Bank
- 6 Open Knowledge Foundation. (2016). The Global Open Data Index: <https://index.okfn.org/> adresinden alındı
- 7 Türkiye Açık Kaynak Platformu: <https://www.turkiyeacikkaynakplatformu.com/> adresinden alındı
- 8 a.g.e.
- 9 İzlemedeyiz Derneği: <https://izlemedeyiz.org/> adresinden alındı
- 10 Veri Okuryazarlığı Derneği (VOYD): <https://www.voyd.org.tr/> adresinden alındı